

Херсонської ОДА №53 «Про координаційну раду з питань організації діяльності бібліотек Херсонської області, що обслуговують дітей» спрощується також і завдання практичного використання публічними та шкільними бібліотеками Херсонської області розробок медіазанять, розміщених на корпоративному медіаресурсі.

На початку червня 2015 р. відбувся захист розроблених комплексів для проведення бібліотечних медіауроки перед експертною групою і наразі вони вже доступні для використання – розміщені на вказаній веб-платформі корпоративного проекту. Запрошуємо і вас, шановні колеги, що працюють з дітьми, до активного використання ресурсу «Бібліотечні медіауроки» [2], а також до участі у його наповненні вашими власними розробками.

Джерела:

1. Давида О. В. Корпоративний проект «Основи медіаосвіти: бібліотечна складова» / Ольга Вікторівна Давида // Школа и библиотека: креативные проекты, инновационные программы : сб. статей и материалов. – Херсон, 2014. – С.11-12.

2. Бібліотечні медіауроки [Електронний ресурс] : спільний проект Херсонської ОБД ім. Дніпрової Чайки, ЦДБ м. Херсон та бібліотек загальноосвітніх навчальних закладів міста. – Режим доступу: <http://gorodmedia.blogspot.com> . – Дата останнього доступу: 25.08.2015. – Назва з екрану.

УДК 024.5-048.35:004.5

Савенкова Людмила Василівна

Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова,
Київ, Україна

ОРГАНІЗАЦІЯ ВІЛЬНОГО ДОСТУПУ ДО БІБЛІОТЕЧНИХ ФОНДІВ ЯК СКЛАДОВА МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ БІБЛІОТЕК

Наявність свободи вибору – це один із шляхів до саморозвитку особистості. Американський психолог Р. Мей стверджував, що з розвитком самосвідомості відповідно збільшується діапазон вибору людини і його свобода. Вільний доступ до джерел знань – це необхідність для реалізації права особистості на свободу і самостійність вибору. Відповідно, вільному доступу до бібліотечних ресурсів і послуг властива аксіологічна складова.

Це завжди ціннісно значимий вибір, незалежно від того чи йде мова про обрану книгу, чи будь-який інший інформаційний ресурс.

Бібліотека як соціальний інститут створена і функціонує задля своїх користувачів як частина культурного, освітнього і виховного процесу відтворює духовні цінності через читання, системне використання джерел інформації і знань, тому вільний доступ до цих джерел є неодмінною умовою її ефективної роботи [9].

Вільний доступ до ресурсів – це не просто одна із форм організації використання бібліотечного фонду, це свобода вибору користувачем із усіх багатств ресурсів, послуг і можливостей бібліотеки, у тому числі потенційних. Тлумачні бібліотекознавчі словники трактують відкритий доступ до фонду як систему бібліотечного обслуговування, яка надає користувачеві можливість безпосереднього пошуку і вибору документів у бібліотечному фонді [1].

Відкритий доступ у фондах бібліотек не є чимось новим, але нині ця форма реалізується на новому рівні – це новий виток у обслуговуванні сучасних користувачів. Відкритий доступ, який застосовувався у колишні часи, не можна було повною мірою назвати вільним. Значення поняття «вільний доступ» набагато глибше. Важливим є те, що вільний доступ розуміється як простір для розвитку і навчання, що впливає на роботу бібліотеки. Вільний доступ і його використання читачами допомагає бібліотекарю уточнювати форми роботи, політику комплектування й організації фондів. Вільний доступ створює кращі умови для більш повного задоволення читацьких запитів. Надається можливість свободи і простоти самостійного пошуку і вибору творів друку – книг, періодичних видань, покажчиків, довідників, інших документів, а також видань на електронних носіях. За умови вільного доступу бібліотекар не стільки видає книги, скільки займається інформаційним сервісом; забезпечує ефективний пошук, виконання необхідних користувачеві послуг, виявляє потребу в них, аналізує попит і на його основі розробляє нові послуги, надає консультативну допомогу [10].

Вільний доступ до фондів як система обслуговування, що надає право читачеві самостійного пошуку і вибору необхідних видань, вперше виник наприкінці XIX століття у США. Така система обслуговування припускала високий ступінь поваги до читача, його інтересів та апріорну довіру до нього. Вже на початку XX століття така форма обслуговування стала застосовуватись у бібліотеках Європи і сьогодні широко розповсюджена у різноманітних бібліотеках. У нашій країні відкритий доступ має свою історію і свої традиції. Книжкові фонди намагались відкривати і на початку XIX століття, і на початку 30-х років XX століття за радянських часів. Провідні бібліотекознавці намагались зберегти демократичні принципи обслуговування читачів, однак така форма

організації бібліотечного фонду для читачів піддалася різкій критиці і була заборонена, а сама ідея отримала ярлик «прожекторської теорії» та «лівацького досвіду». Повернулись до цієї проблеми лише наприкінці 50-х років ХХ століття. У 1959 році партійною постановою було рекомендовано «відкривати» лише частину книжкового фонду для читачів, основна ж частина залишалася у книгосховищах. Було зламано «бар'єр» між читачами і бібліотекарем, через який раніше – це називалось кафедральною формою видачі – вони тільки і могли отримувати видання. Робився акцент на особливостях розстановки видань для впливу на вибір видань читачами, посилювався педагогічний аспект взаємодії з читачем, адже бібліотекар ставав консультантом, а це потребувало ерудиції і мистецтва гнучкого спілкування із самими різноманітними користувачами [3].

Під впливом нової соціально-культурної ситуації у країні, із появою нових інформаційно-комунікаційних технологій і принципів змін у системі професійних цінностей, стрімко змінюється і сама бібліотека. Сучасний період диктує необхідність осмислення нової ролі для діяльності університетських бібліотек з урахуванням реальних умов життя і обставин еволюції вищої школи. Відповідно і форма організації обслуговування користувачів через вільний доступ розглядається у контексті забезпечення вільного доступу до інформації. За допомогою вільного доступу повинні підвищуватись оперативність і якість обслуговування читачів, повнота тієї інформації, яка надається їм. З огляду на ті можливості, які має кожна бібліотека, можна поступово створювати систему організації вільного доступу, починаючи з окремих підрозділів.

Технологічний процес розташування бібліотечного фонду охоплює достатньо відповідальне коло діяльності – встановлення місцезнаходження опрацьованих документів у бібліотеці. При розміщенні фонду слід враховувати доцільність використання приміщення бібліотеки, раціоналізацію праці бібліотекаря, зручність для користувача. Архітектурно-планувальне рішення бібліотечної будівлі значно впливає на можливості розміщення бібліотечного фонду, особливо для організації вільного доступу.

Ще одним із важливих питань організації фондів є вибір найбільш раціонального способу розташування документів на полицях стелажів. Поняття «розстановка фонду» трактується як порядок розташування документів на полицях, що визначається методикою обслуговування користувачів, типом, складом та величиною фонду, а також як бібліотечна операція, що полягає у розміщенні документів відповідно до шифрів зберігання. Власне розстановку бібліотечного фонду не можна розглядати лише як технологічний процес – це творча праця. Від правильної організації фондів залежить вирішення двох пов'язаних, але суперечливих завдань: активне використання документів та забезпечення їх довготривалого зберігання.

Для змістовного розкриття фонду велике значення мають роздільники і написи на стелажах, які повинні бути естетично оформлені. Наочність – важливий принцип оформлення. Для роздільників однієї теми та сигл (смужок) на книжках цього ж розділу можна використати один колір (зручно шукати та розставляти). У вільному доступі необхідно правильно оформити інформацію для читачів, яка б розкривала місцезнаходження та тематику документів. Система посилань повинна допомогти читачеві орієнтуватися, підказувати відповідні розділи каталогів та картотек. Можна використовувати різноманітні допоміжні засоби для реклами бібліотечного фонду: схеми його розташування, листівки з рекламою підрозділів фонду і всієї бібліотеки, звернення до читачів, пам'ятки, яскраві воблери. Окрім того існує безліч можливостей привернути увагу читачів до літератури: закладки з написами «Радимо прочитати», «Рекомендують викладачі», «Пропонують читачі», «Це цікаво!», «Новинка» тощо. Фахівці радять прагнути того, щоб оформлення фонду було частиною інтер'єру бібліотеки, дотримуватись єдиного стилю у всіх засобах реклами, що дозволить створити єдиний образ бібліотеки, надасть оформленню книжкового фонду індивідуального характеру. Допоможе читачеві розібратися в особливостях розташування літератури підготовлений путівник по бібліотечному фонду.

Практика зарубіжних бібліотек з об'єднання фондів абонементу і читального залу у єдине ціле надає можливість удосконалити бібліотечний простір, підвищити інформаційну насиченість вільного доступу, його евристичні можливості. Безумовно, при цьому загострюється проблема збереження фондів. Фахівці визнають, що захистити документи від несанкціонованого вносу можливо за умови використання високовартісних протикрадіжних систем.

Відкритість фондів та можливість самостійної роботи користувачів не означає самоусунення бібліотекаря від обслуговування читачів. Завдання бібліотекаря у нових умовах – бути помічником, консультантом. Нова філософія обслуговування пред'являє високі вимоги до бібліотекаря: знання книжкового фонду та електронних ресурсів, уміння працювати з технікою, висока загальна і професійна культура. Дуже важливим є створення особливої атмосфери доброзичливості і співробітництва [3].

Джерела:

1. Библиотечное дело : терминологический словарь / сост. И. М. Сулова, Л. Н. Уланова ; редкол.: Н. С. Карташов (отв.ред.) [и др.]. – 2-е переб. и доп. изд-е. – М. : Книга, 1986. – 224 с.

2. Коул Н. Хорошие библиотекари, плохие книги и всеядные читатели, или философия управления библиотечным фондом / Н. Коул, Б. Ашервуд // Библиотековедение. – 1999. – № 3. – С. 158–159.

3. Лутченко О. В. Открытый доступ: новый подход к процессу обслуживания [Электронный ресурс] / О. В. Лутченко // Книга и мировая культура : материалы III междунар. науч.-практ. конф. (24 апр. 2008 г.) / Ом. гос. ун-т им. Ф. М. Достоевского, Филол. фак., Каф. библиот.-информ. деятельности ; [редкол.: В. И. Хомяков (отв. ред.), Н. В. Огурцова (отв. ред.), Е. В. Андрейченко]. – Омск : Вариант-Омск, 2008. – С. 19-23. – Режим доступа : lib.omgtu.ru/Data/Pages/356/Lutchenko.doc. – Название с экрана.

4. Матлина С. Социально-психологические и технологические основы организации фондов в школьной библиотеке [Электронный ресурс] / Слава Матлина. – Режим доступа : <http://lib.1september.ru/2005/17/17.htm>. – Название с экрана.

5. Организация открытого доступа к библиотечному фонду : методическая консультация / Белгородская государственная универсальная научная библиотека ; сост. Н. И. Коваленко, С. П. Черкашина. – Белгород : БИЦ БГУНБ, 2009. – 34 с.

6. Оренбургова Е.Ю. Организация открытого доступа в детской библиотеке [Электронный ресурс] / Е. Ю. Оренбургова. – Режим доступа : http://cdb-murmansk.ucoz.ru/index/otkrytyj_dostup_v_biblioteke/0-271. – Название с экрана.

7. Петровіч Е. Традиційна бібліотека чи з вільним доступом – що краще у країні, де відбувається становлення ринкової економіки (Досвід бібліотеки Варшавського університету у 2000-2007 рр.) / Ельжбета Петровіч, Марек Міхальський // Вісник Львів. ун-ту. Серія книгозн. бібліот. інф. технол. – 2010. – Вип. 5. – С. 153–164.

8. Сафиканова Н. М. Расширение открытого доступа к библиотечным фондам как способ привлечения новых читателей в библиотеку [Электронный ресурс] / Н. М. Сафиканова // Справочник руководителя учреждения культуры. – 2011. – № 4. – С.38–45. – Режим доступа : <http://www.cultmanager.ru/magazine/archive /74/1569/>. – Название с экрана.

9. Свободный доступ : рекомендации библиотекарям / МУ ЦБС Канавинского района ЦРДБ им. А. Пешкова ; сост. И. А. Калинина. – Н. Новгород, 2011. – 5 с.

10. Шабалина Л. Я. Организация открытого доступа в ЦСДБ [Электронный ресурс] / Людмила Яковлевна Шабалина. – Режим доступа : <http://csdb.ufanet.ru/content/view/54/47/>. – Название с экрана.

УДК 021.7

Польова Вікторія Олегівна

Українська бібліотечна асоціація, Київ, Україна

БІБЛІОТЕЧНИЙ ТУРИЗМ ЯК СПОСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ БІБЛІОТЕК У ГРОМАДІ

Ні для кого не секрет, що бібліотеки є інформаційними скарбниціями. Майже в кожній бібліотеці є краєзнавча література – від полички «Рідний край» до краєзнавчих відділів. Тому й не дивно, що бібліотеки, збираючи та систематизуючи, акумулюють знання про особливості певної місцевості.